

Jan Nep. Nečásek.

K.

»Prijazno in pošteno ste se obnašali proti vsem, toraj so Vam tudi radi pošiljali slovenski starši svoje sinove v vodstvo. In Vi ste povzdignili in pomnožili našo gimnazijo, da slovi krog in krog; in kakor ste pomogli k doveršitvi druge, tako ste pomagali k vstanovitvi tretje v ljubi naši domovini, ktera je bila tudi Vam mila in draga.«

Prišedši v Ljubljano neznan vsem, se vé, tudi jaz nisem imel nobenega znanca; kar pride koj prve dni k meni na dom častitljiv gospod in me prijazno pozdravi, češ, ravnatelj si ti, ravnatelj sem jaz; želim, da bi ravnala vse prav v prijaznosti. Bil je J. Novak, ravnatelj semenišča duhovskega. Povédati ne morem, kako je dobro déla ta ljubeznjivost mojemu sercu, in res sva dobra prijatelja si vedno. Tako pripovedoval mi je Nečásek sam. — Tudi sicer med slovensko duhovščino je imel mnogo iskrenih prijateljev. Posebno rada sta se pa imela Nečásek in dr. Vončina. »Nisem še našel doslej človeka, da bi se ga bil mogel tako priserčno okleniti; pri njem nahajam vse svoje misli in želje, kakor jih celó pri svojem bratu ne najdem« — dejal je Nečásek o dr. Vončinu.

Bodi obraza prijaznega, pametno zmirom govóri,
Tako si bodeš lahko pridobival mnogo prijatlov.

Prijazen bil je Nečásek in proti vsem brez razločka, proti gosposkim in kmečkim. Kedar koli sem prišel k njemu, vselej je vstal, in vsakega sprejel je dostojno. Pametno je zmirom govoril in mož-beseda obnašal se povsod pošteno. — *„Wer Nečásek kennen gelernt, koníte ihm seine Hochachtung nicht versagen, die ihm anvertraute Jugend hing aber an ihm mit seltener Liebe. Stets mild und edel, streng und pünktlich in Erfüllung seiner Pflichten wusste er sich die Liebe und Achtung Aller zu erwerben“* — je pisala o smerti njegovi »Politik«. — Prav je toraj še pred smertjo tolažil svoje:

9) »Nič ne marajte, saj imamo dobre prijatelje, kateri vam bodo s sovétom na pomoč.«

In res, komaj je Nečásek zatisnil oči, že pride naméstni škof P. Fr. Krejčí sam k zapuščeni vdovi ter se ponudi, da hoče on s pristojnim duhovskim spremstvom ga pokopati in drugi dan obhajati zanj tudi slovesno sv. mašo — rekši: »Škoda, prav škoda tega poštenjaka (Ehrenmann); poznal sem ga še dečka; bil je tako blag«. —

Prijazno in pošteno se je obnašal Nečásek proti vsem stanovitno, kajti le »vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis« — pravi sv. pismo (Jak. 1, 8); toraj so slovenski starši radi pošiljali mu svoje

sinove v vodstvo. Kako je pa tudi naglo in čversto za ravnatelja Nečáska rasla naša gimnazija! Sprejel je bil l. 1852 na Ljubljanski gimnaziji v VIII razredih učencev vseh 441, in ker je naslednje leto pričela se bila nova realka z 204 učenci, se je število gimnazijskih l. 1853 znižalo na 421. Ko pa dobro véti začne duh njegov, zasloví tudi gimnazija, in od leta do leta prihaja vanjo več mladine. Po ranjkem knezu Antonu Alojziju pomore, da se v Novomestu (Rudolfovem) šestrazredna doverši na osemrazredno višo gimnazijo; v Ljubljani pa prične že l. 1854 z vštricnimi razredi na spodnji gimnaziji, ker se mu je zdelo neusmiljeno, nadepolno mladino slovensko odvrčevati od srednjih šol, ter po tem takem od viših stanov.

Primérno napredovala je tedaj realka; vendar je čim dalje več mladine prihajalo na gimnazijo, ktera se je do l. 1859 povzdignila bila na štiri paralelke ali vštrčne razrede. Kar si je l. 1856 namenil bil Nečásek, sprožil je l. 1859 in dosegel l. 1861, da se je v Kranju ustanovila niža gimnazija, najprej z dvema, poslej s štirimi razredi; l. 1863 imela je že učencev 172. Tako je pomagal res k doveršitvi druge, pa k vstanovitvi tretje gimnazije na Kranjskem; Ljubljansko višo gimnazijo pa je pomnožil bil dotlej, da je l. 1861 z vnajnimi vred štela dijakov 741, l. 1862 pa 718 poleg toliko družih srednjih učilnic. Ako l. 1874 prva velika gimnazija naša v Ljubljani s tremi vštricnimi razredi šteje dijakov vseh skupaj le 426, Novomeška nadgimnazija v osemih razredih le 112, Kranjska v štirih samo 71 (realka po vsej slavi 370); more li to zvati se napredovanje? Mar je nova Kočevska s svojimi 20—30 dijaki v 2—3 razredih pobrala vse? Bi li derznil si kdo reči, da gimnazija naša sloví toraj krog in krog? —

Kakor v Ljubljani, tako je skerbel i v Pragi, da ne bi treba bilo odvrčati od učenja sposobnih mladenčev slovanskih, naj napravijo se paralelke, in ravno je iskal prostora za četerti vštricni razred na gimnaziji svoji Staromeški, ugonobi si svoje malo terdno zdravje, »a muž ten stal se oběti povolání svého. Směle tudy můžeme říci, že zasvětil život svůj vědě, a že vědě jakož i mládeže vlastenecké, ze zdroje toho čerpající, život svůj přinesl za oběť« (P. Neumann).

Učenjaki — „povsod pa nikjer domá“ — so naposled res povsod ptuji pa nikjer domači. Bog je povsod, pa v nebesih domá. Učenostniki, ki lazijo po svetu brez domovine, pródajo učenost brez značaja. Kakor v védah — mešajo tudi v družih rečeh, in to je silo napačno. Tem nasproti bil je Nečásek vsegdar Čeh i Slovan, ter je to rad spoznaval tudi javno; na Kranjskem pa je med Slovenci postal i Slovenec, in priljubila se mu je domovina naša tako, da mu je bila vedno mila in draga. Pisal mi je bil to l. 1863 v Ljubljano, in ko smo o tísučnici slovanski 18. avgusta v Pragi bili pri njem v gostijah štirje

Slovenci (dr. Vončina, J. Gnejzda, T. Zupan, i jaz), spregovoril je blagi gospod očitno:

»Vedno hvalim Boga, da me je bil na Slovensko poslal. Našel sem ondi toliko prijatlov, vžil toliko dobrega, da tega nikoli pozabil ne bom, in nikdar bi jest iz Ljubljane, iz Kranjske ne bil šel, ko bi meni ne bilo zavoljo moje družine in rodbine. Praga — se vé — je pa le Praga« (Vid. Zg. Danic. l. 1863 str. 224.)

Skoraj enako pisal mi je iz Prage 16. marca l. 1865, kjer o sebi in svojih, pa o dražih prijateljih na Kranjskem pravi: *„Die lebhaften Erinnerungen an das liebe Krain und Laibach sind für uns immer höchst angenehm; allein Feste unserer theuersten, bewährten Freunde begehen wir immer mit gesteigerten Gefühlen der Freude und Dankbarkeit u. s. w.“* — »Zvest prijatelj je močna bramba; in kdor ga je našel, našel je zaklad. Z zvestim prijateljom se nič ne meri, teža zlatá in srebrá ni nič vredna proti ceni njegove zvestobe. Zvest prijatelj je zdravilo življenja in neumerljivosti; in kateri se Boga bojí, ga najdejo.« (Sir. 6, 14—16.) — Iz vsega tega je razvidno, da je pobožno res bilo prijateljstvo Nečáskovo, kajti je raslo čim dalje tem bolje, kar poleg Herderja pomenljivo opéva verli naš Cegnar:

Kakor dopoldanska senca
Je prijateljstvo hudobnih;
Vsako uro se pomanjša,
Pa prijateljstvo pobožnih
Rase kot večerna senca,
Da življenja solnce vgasne.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepoga vidiš, hvalevrednega ališiš, koristnega akusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postaviš hkrati sam sebi stalni spominček po prisloviel latinaki: *„Littera scripta manet“*, ali po našem: *„Zapisana čerka ostane“*.

Zdaj naj povem še kaj malega o dunajskih vozniških. Ne bom govoril o krasnih cesarsko-dvornih „ekvipažah“, tudi ne o onih dragocenih vozeh, ki prepeljavajo dunajske milijonarje in višjo gospodo sem ter tje, ampak o tako zvanih „fiakarjih“ in „omnibusih“ naj o kratkem nekoliko omenim. „Fiakarjev“, ki so nastavljeni na raznih krajih za prepeljavanje posamesnih ljudi, je od sile veliko. Oni imajo strogo odmerjene takse, koliko smejo zahtevati za določeni čas ali za določeno daljavo; toda ptujcem pogosto to ni dovolj natančno znano, in če prideš kakemu zvitemu tičku